

Länsstyrelsen Värmlands remissvar angående Rapport 2022:14 - Förslag som leder till transportsektorns klimatomställning (M2022/01828)

Ert diarienummer: M2022/01828

Sammanfattning

Länsstyrelsen Värmland (nedan kallat Länsstyrelsen) vill framföra följande synpunkter vilka kan sammanfattas enligt punkterna nedan.

- Länsstyrelsen tillstyrker de förslag på styrmedel och åtgärder som leder till transportsektorns klimatomställning, och som framgår i rapport 2022:14 från Trafikanalys (M 2022/01828). Länsstyrelsen anser att förslagen är relevanta för att kunna mobilisera behövlig handlingskraft för klimatomställning inom transportsektorn.
- Länsstyrelsen bedömer att ytterligare utredning behövs av hur föreslagna styrmedel bör utformas för att inte missgynna transportberoende företag, förvärvsarbete samt boende i en landsbygd med långa transportavstånd.
- Länsstyrelsen vill framföra att satsningar på järnvägsstråket Oslo-Stockholm en stor betydelse för Värmlands möjligheter att minska transportsektorns utsläpp.
- Länsstyrelsen har inte haft möjlighet till en djupare analys av åtgärdsförslagets inbördes prioritering, och väljer därför att inte lämna synpunkter på den föreslagna rangordningen av åtgärderna. Länsstyrelsen har inte heller kunnat göra en bedömning av om åtgärdernas samlade utsläppsreducerande potential är tillräcklig för att nå uppsatta klimatmål.

Länsstyrelsens synpunkter på rapportens förslag

Generella synpunkter

Länsstyrelsen vill poängtera vikten av att styrmedel och åtgärder leder till ökade förutsättningar för att skapa ett transporteffektivt samhälle som är jämlikt, tillgängligt och resurseffektivt och i enlighet med hållbarhetsaspekter inom målen för Agenda 2030. Vidare anser Länsstyrelsen att hänsyn behöver tas till de olika förutsättningar som finns för stad, samhälle och landsbygd. Utveckling mot ett mer transporteffektivt samhälle är en nödvändig del av klimatomställningen där Länsstyrelsen

bedömer att omställningen behöver vara dynamisk och ske med en kombination av olika styrmedel för att hantera geografiska skillnader och upprätthålla social hållbarhet samt för att få önskvärd acceptans hos medborgare.

Förutsättningarna för transporteffektiva och hållbara transporter, både i ett nationellt och ett regionalt perspektiv, är beroende av kvalitet och kapacitet. Länsstyrelsen vill framföra betydelsen av satsningar på järnvägsstråket Oslo-Stockholm, där Värmlandsbanan ingår som en del av sträckan. Det är ytterst angeläget att åtgärda kapacitetsbrister på Värmlandsbanan. I förlängningen ska sträckan utgöras av ett dubbelspår och kan med en hastighetsstandard om 250 km/h möjliggöra persontransporter mellan huvudstäderna på under tre timmar. Det gör det möjligt att avveckla flyget mellan samma målpunkter och erhålla stora klimatvinster.

Det behövs styrmedel som i ett ekonomiskt rättviseperspektiv tar hänsyn för att inte missgynna transportberoende företag, förvärvsarbetande samt boende i en landsbygd med långa transportavstånd. Länsstyrelsen ser behov av ytterligare utredning av hur ett sådant styrsystem kan utformas med syftet att nå både effektivitet och acceptans.

Utifrån Länsstyrelsens bedömningar av möjligheterna att nå de nationella målen, mot bakgrund av det allvarliga läget i klimatförändringen, är det av yttersta vikt att den kommande klimatpolitiska handlingsplanen blir kraftfull med fokus på acceleration. Det gäller dels insatser som kan bidra till utsläppsminskningar i närtid så att 2030-målen nås, dels strategiska insatser som behöver genomföras nu för att skapa förutsättningar för fortsatt minskade utsläpp bortom 2030.

Länsstyrelsen vill även poängtera att det är angeläget att genomföra åtgärder inom den nationella Elektrifieringsstrategin eftersom rapportens förslag endast utgör kompletterande åtgärder till strategin.

4.1 Förslag inom hållbara förnybara drivmedel, trafikslagsövergripande

En bred utredning om reduktionsplikt och/eller utsläppshandelssystem

För att växthusgasutsläppen från transportsektorn ska kunna vara i princip noll år 2045 behövs grundläggande styrmedel som säkerställer en utfasning av de fossila drivmedlen. Länsstyrelsen ser att lokala och regionala åtgärder är nödvändiga för att nå klimatmålen, inte minst målet till 2030. Samtidigt krävs kraftfulla styrmedel som skapar incitament för dessa lokala och regionala åtgärder. Nationella styrmedel ger även draghjälp åt länsstyrelsernas arbete med att samordna lokala och regionala aktörer och att verka för ökat genomförande av åtgärder. Bedömningen är att reduktionsplikten är ett starkt styrmedel för att nå sektorsmålet för transporter till 2030. En eventuellt ändrad ambitionsnivå i reduktionsplikten behöver kompenseras med starkare styrning mot andra åtgärder, inte minst lokala och regionala, som kan bidra till målen. Länsstyrelsen noterar att förslagen i rapporten förutsätter att reduktionsplikten finns kvar enligt nuvarande form och ambition.

Länsstyrelsen vill lyfta problematiken i att många transporter i dagsläget inte har förutsättningar att ske med laddbara fordon, och så länge alternativa lösningar inte är säkerställda för alla typer av fordon bör reduktionsplikten pågå både för att bidra till reduktion av klimatpåverkande utsläpp men också för att upprätthålla marknaden och bidra till utvecklingen av alternativa bränslen.

Värmland är ett län med goda förutsättningar inom bioekonomi, både när det gäller råvaruproduktion och produktion av hållbara förnybara drivmedel via restprodukter från den gröna näringen. Reduktionsplikten kan ses som en pusselbit för att möjliggöra en mera utvecklad bioekonomi i länet. I Värmlands forsknings- och innovationsstrategi för hållbar smart specialisering är skoglig bioekonomi utpekad som ett fokusområde med visionen om att ett hållbart Värmland förändrar världen genom att skapa det bästa värdet från skogen. Det innebär att bioekonomin ska uppnå större kritisk massa för marknader och produktion, så att inköpare och konsumenter gör fler klimatrelaterade köp. Det betyder en resursförflyttning från fossilberoende till biobaserad ekonomi, vilket ger en effektivare resursanvändning i samhället med lägre klimatpåverkan och möjlighet till fossilfria transporter genom hållbara förnybara drivmedel.

5.1 Förslag inom hållbara förnybara drivmedel som rör vägtrafiken

Främja den inhemska biodrivmedelsproduktionen genom att införa en riktad kvot för avancerade biodrivmedel i reduktionsplikten och förstärka Industriklivet

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget att främja den inhemska biodrivmedelsproduktionen genom att införa en riktad kvot för avancerade biodrivmedel i reduktionsplikten samt förstärka stödet Industriklivet. En svensk stark produktionskapacitet av biodrivmedel ger förutsättningar för utökad reduktionsplikt, vilket är relevant för att Sverige ska kunna nå klimatmålen, inte minst etappmålet om 70 procents utsläppsminskning för inrikes transporter till 2030.

I den nya strategin för hållbar smart specialisering i Värmland är, som tidigare nämnts, skoglig bioekonomi utpekad som ett fokusområde. Länsstyrelsen bedömer att förslaget som helhet kan främja en regional utveckling med vidareutvecklad bioekonomi, en ökad försörjningstrygghet och flera arbetstillfällen i Värmland. Tillgången på biomassa i länet, både i form av råvaror och restprodukter, kan vara en tillgång för etableringar inom biodrivmedelsproduktion i länet. Det är samtidigt mycket viktigt att uttaget av biomassa är hållbart ur alla perspektiv: miljömässigt, socialt och ekonomiskt. Länsstyrelsen ser att det kan finnas en risk för målkonflikter med biologisk mångfald och ökat uttag av biomassa.

Länsstyrelsen anser att förslaget är positivt och kan gynna den regionala utvecklingsstrategin Värmlandsstrategins fokusområde Stärka konkurrenskraften, specifikt i sammanhanget med strategi för hållbar smart specialisering och fokusområdet skoglig bioekonomi. Länets innovativa styrka ligger i ett starkt och komplett nätverk med flertalet sammankopplade

aktörer, exempelvis kluster, företag, skogsägare, entreprenörer, investerare, akademi, offentlig sektor och civilsamhället.

Ett stödssystem är nödvändigt för att öka kapaciteten inom den tidsrymd som krävs för att nå målen. Länsstyrelsen anser att både Industriklivet och Klimatklivet är relevanta och aktuella stödformer då de båda är effektiva och väl etablerade hos berörda myndigheter och aktörer.

5.2 Förslag inom ett transporteffektivt samhälle

Utveckling mot ett mer transporteffektivt samhälle är en nödvändig del av klimatomställningen. Förslagen inom ett transporteffektivt samhälle bidrar till möjligheter att genomföra den regionala utvecklingsstrategin Värmlandsstrategin samt regionala insatser och handlingsplaner exempelvis Länstransportplan, Folkhälsoplan och Energi- och klimatstrategi.

Förhandlingsöverenskommelser

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att tillsätta en statlig förhandlingsperson för att ta fram lokala eller regionala trafikpaket för ett transporteffektivt samhälle. Planeringen av städer, tätorter, landsbygder och kommuner är centralt för att främja ett mer transporteffektivt samhälle. Utvecklingen av attraktiva stadsmiljöer är beroende av samspelet mellan orter, städer, landsbygder och därmed mellan olika kommuntyper med olika förutsättningar och utgångspunkter. Rapporten beskriver hur storstadsområdena i Sverige har flera erfarenheter av förhandlingar mellan olika berörda parter för att lösa trafikutmaningar. Länsstyrelsen anser att det är bra om förhandlingsmodellen breddas med modeller och vägledning för hur detta arbetssätt även ska fungera för mer lågtrafikerade och perifera områden, där mindre mängder trafik ger utmaningar för kollektivtrafikförsörjning och där det krävs gemensamma kraftanstängningar för att nå framgång.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att ge kommuner och regioner möjlighet att utforma lokala trängselskatter och anpassade parkeringsavgifter i syfte att styra trafiken. Exempel från andra europeiska länder finns där större handelsområden omfattas av styrsystem med avgifter riktat till verksamheten beroende på antalet bilburna besökande. Styrsystemet syftar till att skapa incitament för handelsverksamheterna att verka för att konsumenter istället anländer med kollektivtrafik. Förutsättningarna för att i valda lägen kunna pröva sådana modeller bör vara utredda och möjliggjorda. Att en lokal trängselavgift ska kunna finansiera kollektivtrafikförsörjningen och inte endast infrastrukturen ser Länsstyrelsen som ett steg i rätt riktning.

Sänkt hastighet i tätbebyggt område

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att sänka hastigheten i tätbebyggt område.

Länsstyrelsen delar bedömningen med effekter av förslaget. Sänkt hastighet i tätbebyggt område kan bidra till att skapa attraktivare miljöer i tätorter genom att ge bättre förutsättningar för gång- och cykeltrafik, vilket är en viktig del i ett transporteffektivt samhälle. Det skapar också utrymme, trafikrytm och bättre förutsättningar för innovativ hållbar distribution.

Utökad möjlighet till statlig medfinansiering av steg 1- och 2-åtgärder

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om utökade möjligheter för statlig medfinansiering av steg 1- och steg 2-åtgärder samt att Trafikverket får ansvar för uppföljning av effekten av sådana åtgärder. Det öppnar för att bevilja medfinansiering för åtgärder som alternativ till att bygga ny infrastruktur. Detta minskar behovet av ny- eller ombyggnad genom att påverka efterfrågan, val av transportsätt eller skapa effektivare utnyttjande av den befintliga infrastrukturen.

Länsstyrelsen noterar att förslaget går bortom de förslag som presenterats i klimaträtsutredningens slutbetänkande (2022) eftersom förordningen om statlig medfinansiering ändras så att stöd lättare kan riktas mot steg 1- och 2-åtgärder. I klimaträtsutredningens slutbetänkande föreslås Trafikverket, genom ändring i myndighetens instruktion, få uppdrag att verka för åtgärder inom fyrstegsprincipens alla fyra steg. Detta yttrade sig Länsstyrelsen positivt över i sitt remissyttrande över slutbetänkandet. Där Trafikverket tidigare upplevt en avsaknad av stöd för att planera och finansiera åtgärder som inte utgörs av fysisk transportinfrastruktur kan nu helt nya möjligheter skönjas. Trafikverkets uppdrag breddas även genom slutbetänkandes förslag att beskriva uppdraget som att myndigheten har ansvaret för den långsiktiga transportplaneringen i stället för den långsiktiga infrastrukturplaneringen. Begreppsändringen är enligt Länsstyrelsen ett tydligt ställningstagande så till vida att det senare begreppet mer strikt inbegriper de fysiska anläggningar som infrastrukturen utgörs av medan det förra innehåller alla åtgärder som påverkar transporterna och dessa kan då till och med utgöras av rent immateriella åtgärder. Det innebär att myndigheten ges starkare förutsättningar att verka för att de transportpolitiska målen och ett transporteffektivt samhälle uppnås där trafikarbetet med personbil, lastbil och inrikes flyg minskar.

Hållbara godstransporter i stadsmiljöförordningen

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att göra stadsmiljöförordningen tillämplig för hållbara godstransporter genom att förtydliga och omforma den så att det inte kan bli fråga om statsstöd i EU-rättslig mening.

Det underlättar, både för potentiella sökanden såväl som för handläggande myndighet, att renodla stadsmiljöförordningens tillämpningsområde avseende hållbara godstransporter. Från att tidigare inte ha tillämpats för godstransporter gör justeringen i förordningstexten det möjligt.

Länsstyrelsen bedömer att förslaget kan ge nya kostnadseffektiva klimatåtgärder som bidrar till ett transporteffektivt samhälle bland annat i anslutning till godstransporter och terminaler.

Regelöversyn för att underlätta distansarbete

Länsstyrelsen tillstyrker en utredning med regelöversyn för att eliminera juridiska hinder och underlätta för distansarbete. Ett ökat distansarbete i ett regionalt perspektiv innebär inte bara färre arbetsresor med minskade klimatpåverkande utsläpp från transportsektorn, utan även positiva effekter med inverkan på regional tillväxt och landsbygdsutveckling. Regelöversyn för att underlätta distansarbete ger utökade möjligheter för organisationer att erbjuda distansarbete, vilket i sin tur ger ökad attraktivitet och ökad

konkurrenskraft. Förslaget gynnar förvärvsarbetande och boende i en landsbygd med långa transportavstånd, likt förutsättningarna i Värmland.

Minskad arbetspendling ger minskade transporter och bidrar till Energi- och klimatstrategin för Värmland. Likaså ger ett ökat distansarbete förutsättningar för och bidrar till flera insatsområden, som är särskilt viktiga för hela länets utveckling, i den regionala utvecklingsstrategin Värmlandsstrategin.

7.1 Förslag som rör luftfarten inom hållbara förnybara drivmedel

Upphandla hållbart flygbränsle för statens tjänsteresor med flyg

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att staten ska köpa in hållbart flygbränsle utöver reduktionsplikten motsvarande bränsleåtgången för statens tjänsteresor med flyg. Staten har rådighet att gå före och med offentlig upphandling som strategiskt verktyg bidra till en additionell inblandning av hållbara förnybara drivmedel utanför reduktionsplikten inom luftfarten. Förslagen ökar efterfrågan på biodrivmedel som i sin tur stimulerar ökad produktion. Genom handling visar statens trovärdighet i arbetet för en fossilfri transportsektor.

Länsstyrelsen förordar alternativet där myndigheter som genomför tjänsteresor avropar dessa enligt ramavtal hos Kammarkollegiet, där hållbart förnybart bränsle motsvarande den beräknade bränsleförbrukningen blandas in.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att införa styrmedel som minskar flygets klimatpåverkan. Den omfattande samhällsomställning på kort tid som Sverige står inför, i skenet av hotande klimatförändringar, innebär att alla sektorer, inklusive flyget, behöver ta ansvar och bidra till minskad klimatpåverkan. Samtidigt vill Länsstyrelsen framhålla betydelsen av att Sverige även intensifierar sitt engagemang för skärpta globala insatser som minskar flygets klimatpåverkan, och som leder till att branschen bär sina egna miljökostnader och att ökningen av antalet resor hålls nere.

7.2 Förslag inom energieffektiva flygplan

Utred ett investeringsstöd för framdragning av el för elflyg

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att en myndighet får i uppdrag att utreda hur ett investeringsstöd till flygplatser bör utformas för att säkra tillgång till elanslutning på minst 1 MW, med syfte att flygplatserna ska bli redo att hantera el-flygplan av något större storlek.

Länsstyrelsen ser fördelar med att utveckla Klimatklivet som investeringsstöd för framdragning av el för elflyg eftersom Klimatklivet är etablerat och väl inarbetat både hos berörda myndigheter och hos aktörer.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Georg Andrén med handläggare Kristina Rebane som föredragande. I beslutet har också avdelningschef Maria Hammarström och enhetschef Jörgen Persson medverkat.